

n. a Reus el 1838, sobre el qual veg. la bona biografia que en dóna el seu comarcà gran poeta Joaquim Bartrina (*Perpetuïnes* 32-42); tant ell com el seu pare († 1849) i el seu avi, tots tres de Reus, es deien *Marian*, i s'haurien escruixit de sentir-se dir *Marià*; l'avi era molt popular amb el nom d'*en Marian de les Figures*, car, petit escultor popular, tenia un petit museu de figures que feia de cera i que deixava visitar amb paga. Un gran custodi de la nostra més alta tradició literària, J. Massó i Torrents, en les seves notes sobre *En Marian Aguiló* li escriu sempre el nom així (mai *Marià* ni *-ano*) en la seva obra *50 Anys de Vida Lit.*, 11.6 ss., 52.2 i *passim* en tot el llibre.

En Miquel Dolç, que ha publicat una crítica, excel·lent recensió del vol. VII (i un poc del V i VI) del meu llibre, no està d'acord amb el que dic de *Marian* («La Vanguardia», Bna., 19-XII-1987); el seu treball denota un estudi tan consciencios de la meua obra, i en fa un juí tan elogiós que dol d'haver de contradir-lo en aquesta objecció única que li fa. Però el fet és que no té raó. Creu que hi ha un Sant *Mariano* en el calendari eclesiàstic, el 18 d'agost; ni ell ho assegura, ni jo ho comprovaré, perquè no val la pena, car l'única raó que valdria com a objecció seria si sabéssim des de quina data històrica i en quina llengua (llatí?) se li donà el nom en els annals de l'Església, i ni així, ni si es trobés un *Marianus* fóra raó decisiva. És clar que s'havia pogut formar des de *Marius* en l'onomàstica llatina, tal com *Justinianus* de *Justinus*, *Sabinianus* de *Sabinus*, *Quintilianus* de *Quintilius* etc.

Però l'única raó de pes per a la nostra onomàstica és la tradició catalana, i tant la vintena de masies de nom *Can Marian* que detallo (iv, 489), com el nom dels nostres personatges al·ludits són unànimes a desconeixer la forma *Marià* i a coincidir en *Marian*; i no hi havia d'acucar els ulls. *Marian* s'extragué de *Marianna*, compost de *Maria* i *Anna*.¹ Com molts altres noms semítics i hebreus pogué llatinitzar-se. El gran humanista sirí del s. II, *Lucianus* de Samosata, es diu més aviat *Λυκῆνος* en els mss. grecs. Encara més, ocasionalment, en l'Església romana. Molts judeo-cristians romanitzaren llur nom més o menys: *Bethel* es tornava *Vitellius* o *Vitellianus*, etc. La jueva hel·lenitzada *Berenike* es tornà llatinement *Verònica* etc. El gran evangelista figura de vegades en la documentació del s. I² com *Lucanus* o hel·lènicament com *Lucas*, però el poble restà fidel a la primera forma semítica *Luq*, i el nostre poble, igual que els de la Gàl·lia, n'hem fet *Lluc*, sense deixar-nos dur per aqueixes disfresses lingüístiques. Què més? El jueu *Saül*, que primer es deia *Saulos* de *Tharsos*, després convertit, prengué el nom romà *Paulus*, l'apòstol dels gentils. És una mica com el cas de *Guiffré*, en què la tradició catalana s'atengué a la pron. germànica *WIFRID*, sense plegar-se a l'artifíciosa llatinització *Wifredus*.

No li regatejaré a En Dolç que un *Marianus* es trobi en Marcial (que ell ho pot saber millor que ningú, per més que la mètrica no ens ho pugui assegurar). Però aquell subjecte era pagà, i per tant interessa poc. El que ell calla són la vintena de masos d'Osona

i la Selva, de nom *can Marian*, que ja documento en el meu article, i que li retragueren al mateix canonge Alcover, en les notes del *BDLC* que ja he citat. El Sr. Domènech, des de Traiguera, ens avisa ara («La Vanguardia» 25-XII-1987) que també en el Maestrat és *Marian* l'única forma usada. Tota la meua reverència pel culte marià, *αύταρο... φίλος Πλάτων ἄλλ' ἢ ἀλήθεια φιλοτέρα* 'amicus Plato sed magis amica veritas'. La veu de Mallorca té menys força en aquestes qüestions, l'illa on diuen *un sò* per *un son*, i fins *pregon* s'hi ha tornat *pregò*, *fon* per *fons*, *preda* per *pedra*, i semblants formes que semblen extravagants i bàrbars als altres catalanoparlants.

El criteri geogràfic revela també que el masculí *Marian(o)* és secundari i *Marianna* primari: aquell és només català, i castellà (no tant), però estrany a totes les llengües fora del món hispànic, mentre que *Marianna* és de pertot, de tots els països cristians, des de Portugal al Nord de França i a Orient.

Una nota d'Albert Manent (publicada en *Homen. a Ramon Amigó*, Reus 1989, 71-79) documenta copiosament la forma *Marian* a 52 pobles del Camp de Tarragona [1682]. Ens informa ell que el més eminent dels *Marians* del nostre temps era anomenat *Marian* pels seus pares. El poeta, pare d'Albert Manent, també es firmà *Marian* en les seves obres de 1920 i 1923, fins que, decidint sotmetre's a la «dogmàtica opinió» d'A.M.Alcover, adoptà la forma *Marià*.

¹No és rar que s'extregui un masculí d'un primitiu femení més conegut, ja en els orígens cristians. El nom de la predicadora proto-cristiana egípcia *Cerinthe*, de mitjan s. I, rival de Sant Pau, apareix sovint en els textos com un masculí *Cerinthus*. A M. Aguiló consta que tots els nostres grans escriptors li escrivien el nom *Marian*: Verdaguer (sobrescrit d'una carta autògrafa de 1872, làmina XIII, de l'*Epist.* Casacuberta I, 126; i una altra de 1871; *ib.*, I, 113; altres dues p.p. Anfòs Par, comun. a l'Acad. de B.Ll., 1936, *ibid.* I, 67); «Davant un mapa: A *Marian* Aguiló», poesia publicada en el vol. *Pàtria*; «D. Marian Aguiló...», carta de Costa i Llobera a Verdaguer, 1888 (*Epist.* VI, 196); «d'En Marian Aguiló», Mn. Collell, 1881, a «La Veu del Montserrat»; *Poesies Completes de Marian Aguiló*, p.p. Fc. Matheu («Il·lustr. Catalana», s.d.). El mateix Aguiló es firmava *Marian* (sense el cognom) en les cartes d'amics (a J. Collell, 22-I-1871 i 24-VII-73) o *Marian Aguiló*, 4-VII-84, 11-VII-87, 30-X-94: *BABL* XII, 368, 419; algun cop *Mariano*, l'inaudit *Marià* mai ni ell ni els altres enlloc. Encara d'altres persones ben conegudes, a part de les que ja he citat, i que mai no es digueren d'altra manera: el frenòleg Marian Cubí (Malgrat, 1801-† Bama., 1875); el destacat caricaturista a «L'Esquella» i «Cu-cut», 1899, Marian Foix (N.Oller, *Mem. Lit.* 315); «Don Marian Picó», propietari d'una masia prop de Folgueroles, de qui depenien els Verdaguer (1869, *Epist.* I, 78); Marian Serra de Canet (*BDLC* X, 76) i el valencià Mn. Marian Marqués, capellà de Sueca (*BDLC* XXXII, 299 ss.).